

na provincijskom univerzitetu, da zadrži svoje nameštenje praveći se da živi po pravilima akademske otmnosti. Vojnova satirična ličnost u »Born in Captivity« (Roden u zatočeništvu) je mladić iz dobre kuće koji s uspehom postavlja tumbi stari šablon, jer postaje čistač prozora, krijumčar drogama i najposle antiteza kulturnih ambicija — pisac radio gegova.

Otmnost mlade ljude ne vredi ništa manje od boemstva. Oni mrze izveštavanje u svakom obliku i zadiru od svega što izgleda namešteno ili pretenciozno. Gnevni mladi ljudi se malo interesuju za eksperimentalno pisanje 20-ih i 30-ih godina, oni su književni konzervativci. Oni bi proizvođe Beat Generation smatrati apurdnim. Skloni su da Kafku, Džojso, Koktoa, Foknera i ostale slične njima smatraju figurama za muzej. Što se tiče njih samih, žele da kažu stvari jasnije. Njih ne interesuje realnost metafizičara, već ona vrsta koju čovek može da pogleda i da je drži u ruci. »Velika pitanja koja sam sebi postavljao, kaže Kingsli Ejms, sasu slična ovom kakvo ću isplatiti račun za struju?«.

I to je opet deo opšte potrebe Gnevnih mladih ljudi da prođu do suštine, bilo da se radi o politici ili bilo o čemu drugom. Oni ne podnose dvosmislenost. I tako, dok su Gnevni mladi ljudi na polju književnosti konzervativni, u svojim političkim stavovima su pristalice radikalnih rešenja.

Medu njima nema izrazitih pristalica komunizma, a ipak su neki u pojedinim svojim stavovima Marksisti. Ima njih nekoliko, kao Kolin Vilson, autor antisocijalnog, nihilističkog komentara »sausajdera i njegov sledbenih Sjuart Holbroj, Emerdžnsa from keios, kojima se uzgred pripisuje sfašističke tendencije.« Većina bi mogla da se svrsta na levo krilo socijalista. Ejms je verovatno rezimirao najpopularnije stavove, kada je o svom ličnom programu rekao sledeće: »Ja bih počeo da nacionalizujem sve što mi dođe šaka. Ja bih rasformirao osnovne škole, aristokratiju i, naravno, Dom lordova. Što se tiče kraljevske kuće, ona ima svoju svrhu, kao sentimentalna spona za Komonvel, i verovatno je treba čuvati, no moje je sasvim intimno mišljenje da bi trebalo da se oslobodimo i kraljice i ostalih.«

Medutim, nije baš veliki broj Gnevnih mladih ljudi spreman (a ponajmanje Ejms) da potkrepiti činjenicu. U tom pogledu postoji čudna podvojenost između provincije i

grada. Oni što žive u Londonu — uglavnom Osborn, pisac Volf Menkovic, kinorežiser Lindzi Enderson, presnik Kristofer Long, poznati kritičar Kenet Tajnen i umetnički kritičar Džon Berger, veruju u nešto što nazivaju »obavezom«, što, izgleda, liči na starinsku formu staromodne socijalne svesti. Mnogi od njih jesu aktivni članovi Laburističke partije i veruju u Tajne nove reči: »Umetnikov zadatak ne leži samo u tome da stekne krug slušalaca, već i da aktivno dela u socijalnoj sredini iz koje potiče taj krug. S druge pak strane, oni koji žive daleko od Londona (među kojima je i sam Ejms), koji prodaju englesku književnost na kolodžu u Svenzi (Velsu) voljni su da se saglase sa njegovim pamfletom koji je postao čuven u Engleskoj kao izjava političkog skepticizma njegove generacije.«

Ejmsova postavka jeste: Pošto su jedina zbivanja zbog kojih se jedino zaista vredi uzbuđiti — npr. Madarska, H bomba i sl. — i suviše veliki da bi pojedinac mogao na njih da utiče, jedini sigurni vodiči u političkoj aktivnosti je jednostavni lični interes. Laburistička partija, doduše, nudi više intelektualno ali ipak ne toliko više da bi čovek mogao da se oduševi.

Ukratko, čovek svoj spas (ako ga uopšte ima) ne može da nađe u politici, već samo u tome, da iz sopstvenih snaga učini sam za sebe onoliko, koliko može. On glasa za laburiste »samo zato, što su torijevci gori«, a ne zato što očekuje velika dela od laburističkog programa ili partijskog vođstva, — »od tih naduvanih voda sindikata za trgovinu kamjerama, tih sićušnih ljudi, tih socijalista, osnovaca, kako ih Ejms kiselio opisuje.«

Pošto je pad britanske moći i bo gatsva neoboriv fakt, nema leka za najdublja negodovanja Gnevnih mladih ljudi, koje su često nazivali »hroničnim grčevima Britanije«. Pa šta? Kolebajući se između apatije i apopleksije, puni dosade i kivni, izgleda kao da su prestavnici mlade generacije neka čudna smena, koja se neće razviti u nešto dopadljivo. Medutim, čovek treba samo da pogleda malo unazad, pa da se uzdrži od pesimističkog prorciranja budućnosti na osnovu sadašnjeg ponašanja ovog pokolenja. Intelektualni pacifizam 1930 god. je doveo do toga da je Oksford Union 1933 pretežno većinom glasao protiv odbrane skralja i domovine, a 1938 g. je rešio da ovaj dom priznaje samo crvenu zastavu.

Prevod L. D.

veliko oko sunca

I dođoh do ove strme kose pred ovu kućicu troim
Pred ovu stravu hladnu u ove potkopine
Pred ovaj grbavi koren nad kojim i najlepša ptica
Triput se u kovitlacu preturi dok se sa krilom rastavi
Znam jedna sočna travka na bregu do cveta dorasta
I jedna živa vatra u meni se raspisa
O znam
Čitavu večnost zemlji puca kora
Čitavu večnost u meni po jedna noć se nastavlja
Stadob da se ne ospe napuknu podnožje boda
Dole na bram porušen gde spavaju sestre Gorgone
O vodo jezerska za žedno pleme ptica
O zlatno jutro podeljeno u dva tabora moja
na granicama svesti čuam vas ko poslednji bleb
I branim do mrvice sve
Dok potrošim ovo životna na ovu ludu kocku u kovitlacu sna
U kome ni zapretana žilka ne može da ostane mirna
Kad gledam kako kleće dube pretvaraju se i skaču
Deca crna i gola
I malo im ovog zreloga sunca i ovog kamenog zuba
Nego su potegla pesnice bušenje i krvave majke
Htedoh da se pomolim ni sam ne znađoh kome
Možda tvoj gomili dece ili njihovoj larmi
Ili samome sebi samo da se ne kažu
Zaratiš pa biti miran i prestati misliti na svasta
Ne dozvoljavati sam sebi
Da mesto nepostojeće najednom ne opusti ranjeno iznemadnim
mirom

Dragutin OGNJANOVIC

trg sa fliakerima

Cetvrtak, 8 maja

U hodniku je živio. Lopta je već tu; ali šta to mrmlija mališan vatreno? Otkrinem vrata i prisluhnem:

... Vukas daje Bobekul... Bobek Mirekul...

Loptica se kotrlja, on za njom. Ali valjda ne je čuo i eto ga već na vratu. Tiho pokuca.

— Imaš li neku važnu želju, Mirek? pitam.

Ude svečano i sjedne. (Uvijek je srećan kad mu dopustim da ude.)

— Kraj potoka je već sve puno krasuljika. Juče sam ti donio na prozor kitu, zašto je nisi uzela i stavila na sto?

— Nisam videla, oprost Ali što si tako zamisljen?

— Znaš na koga mislim? Na Aleksandra.

— Na koga to?

— Na Aleksandra Benka. Hoćeš da ti kažem zašto više ne sisam palac? Odjedanput mi je postao go-tak, i prestao sam!... Znaš, ako dobišjem dovoljno, pobeci ću na Micec!

Gleda pažljivo nema li na podu kakva tramvajska ili vozna kartica, pa se na pristima polaganu udalji. Nikad mu nisam rekla, da mora hodati na prsima. (Taj mali nogometša još ne sluti, kako staviti na sto kitu poljskog cvijeta nije nimalo jednostavna stvar: treba je zavrijediti, ili je se odreći.)

Srijeda, 14 maja

Bila sam u Pionirekom gradu i ispričala djeci što su se oko mene sakupila sadižaj jedne priče koju upravo dovršavam: buba-mara i knjižesnica putovala su jedne noći oko velike lubenice, koju su djeci uzgajili sami u školskom vrtu, i mislile su da putuju oko svijeta. Sutra dan je u školi bila svečanost. Lubenicu su ubrali i ona je dobila prvu nagradu, zato jer je bila najveća, a sva djeca su joj pleskala. Buba-mara i knjižesnica bile su presretne i klanjale se, vjerujući da to pozdravljaju njih dvije, jer su se sretno vratile. Stale su pričati svoje doživljaje, ali nitko ih nije slušao niti ih je itko primijetio na go-rostanoj lubenici... (Vraćajući se kući, mislim na Makarenka i Platona. Šta bi trebalo učiniti da buduća gradani zemaljske širine otvore oči pod ovom nebom čuam, da naj-trajnjija zavelaska lepota nije ni »čebična snaga ni besciljni am ni iskonska pjesma života, nego vka-jamnost. I zato putuju sanjari oko golemo lubenice, hođaju i smiješe se svom čudnom putu; a duž cesta već svuda naokolo stoje uzbuđeni navijači i čekaju da, tko oti znao zbog čega, zapljeću prvog svemirskog ladi koja će se survati jednog dana sa hladnih zvijezda na vrelc mravinjake).

Subota, 17 maja

Postoje tri knjige koje mogu da otvorem u svako doba, i uvijek me bodre. To su: Biblija, Ustav FNRJ, i Stanišlava Šimića »Dalekozor duha«. Jer u svako doba dana i noći znam da ću u prvoj naći napisano: »Sve rijeke teku u more, i more se ne prepunja; otkuda teku rijeke onamo se vraćaju da opet teku.« (Salamun, I, 7) U drugoj: »Sva

u čaši vode kita cvijeća

vesna parun

odlomci iz dnevnika

rudna i druga blaga u utrobi zemlje, vode, uključujući mineralne i ljekovite, izvore prirodne snage... jesu općenatodna imovina.« (Glava IV, čl. 14) A u trećoj: »Etička ili socijalna laž je i laž estetska« (Asocijalno stihovorstvo, 1932.) I književnici — a što je još čudnije, i sami kritičari — tuže se, kako nam nedostaje prave kričke. A pod tim »pravom« misle objektivnu, naučnu, stvaralačku sa erudicijom, impresionističku, intuitivnu, itd. Iz toga zaključujem, da su nam potrebni od kritičara mudraci, koji bi najprije otkrili što je danas kome potrebno i zašto. Ali mudraci se ne radaju ako ih niko ne želi i ne podupire. Sve ostale ljude donosi na svijet roda, a mudrace: probuđena svijest jednog društva; da mu je filozofija potrebna kao i hljeb.

Postoje doba što nisu podneblja za kećičke duhove, i kada su osrednji više potrebni svijetu nego veliki, jer mu oni pomažu da sačuva svoju osrednjost; a veliki su samo zato tu, da opaze tragičnost te situacije. Ako se stotinu ruku pruža za crvenam balonom u zraku, jedna će ga sigurno doseći. Ali ako se pružaju za njim samo jedna ili dvije, a one ostale trijebe uši, počer će uskoro i ta jedna da promatra njih oko sebe umjesto balon u visini i da se podrugljivo zabavlja njihovom zaborom. Ili, zar bi trebalo da književnik koji vjeruje u nešto izde bosonog na cestu i stane urlati, da ga čuju indiferentni praktičisti? Utorak, 20 maja

Ima u mojim ladicama zapisa iz kojih želim da nastanu pjesme, ali to je uzaludno dogod ih ne čujem u sebi kao muziku. Ponekad se to dešava istovremeno, ideja i riječ; no takva apsolutna sinteza je rijetka i gubi se čim je postignemo, ne dopuštajući sebi da se pretvori u stvar, a praćena je mnogim istraživačkim poniranjima u tmurna i još kaotična područja spoznaje. Nedovršena mi je tako ostala ovoga proljeća i pjesma »Kosa Magdalene«. Da li je to uopće lirika? Ne, nije lirika:

... Poštujem tu pratnju u vama, mišku samotarsku gorakost, tu još nedopjevamu ariju ratnika i moreplovc...

Jer u svakome od vas čam okovani jedan Prometej baštiniču od davnina i uvijek iznova za smjelo rođen.

I znam da ste manji od svoje žudnje, no ipak og svog tjelesa veći.«

Nakon knjige »Ropstvo« dobila sam jednu nepotpisanu kartu od nekih mladih muških pjesnika — ona ukratko glasi ovako: »Lepa Ve-

sno! Mi o vama fizički imamo vrlo primamljivo mišljenje i izvesne tendencije — ali nam je napokon dosadila ova vaša nova poezija, je li ona to?«

Jednog našeg mladeg renomiranog kritičara zapitah nedavno, što znači kao pojam atribut »šenskasti« i što taj izraz predstavlja u formulaciji: »šenskasti stihovi jedne pjesnikinje«. Odgovorio mi je: »Napišite vi (žene) o meni da su moji stihovi muškasti, nemam ništa protiv!« (Oh, a on piše tako loše stihove!)

Eliot, najmudriji pjesnik umornog Zapada, kaže da je muškarac tragično biće zato što ne može voljeti, a žena što ne može biti voljena. Što misle o tome ovi naši porosni mladići sa Balkana, potomci Bogumila, uskoka i janjčara? Otvorit ću nastupne prvu knjigu lirike, koja mi dođe pod ruku. Evo:

Zgasnuli smo žutu lampu
plavi plati je pao oko tvoga tela...

U drugoj pjesmi:

Zar bi moja duša htela
da neko izide iz tajanstvene noći,
i stupi k njoj u njezinu samotnu
na crnoj nemoj vodi?

(A. B. Šimić)

Otvaram dalje:

... i volim te kad sam prokoro
rom ti svlađen,
i kosu — tamnu ko prostor u
grobu.

Druga:

... i ostane tako čovjek sam
i sa srećem nerazumljivim.

(S. Šimić)

... jer su usta bila gorla i sve se pretvorilo u natrjetlju odanost
i prvi put je počelo da liči na
većnost.

I druga:

... Tako je dobro biti sam: u
daljini neko čeka
ispod nogu se igraju ribe, teče
reka.

(Stevan Račković)

Ofej je htio umrijeti da svjetu
sačuva ljubav. Možda će svjet i me
biti spasen, i ljudi i žen: jednoga
dana, natovaren velikim ojimilim
hljebovima koje im više nitko ne
može oteći, hodočasti i rasevje-
nom kupinovu grmu na grob Tr-
stana i Izolde, ili u zmlju kraj
Tigrisa gdje su ispejavali stihovi:

Pa uzmi mi prab i ljub, ma
kud ti pošao,
i gdje se zaustaviš, zemlji crnoj
predaj me.
I ime moje reci, i tebi bit će
odgovor
dug jecaj mojih kostiju, kada ti
čuju glas.

(nastavak na 15 strani.)